

Csendesen útra keltek...

ERIKA

Oláh cigány családban nőttem fel, ami annak idején nagyon zárt közösség volt. Az iskolán kívül csak cigányokkal voltam kapcsolatban. Hatéves koromig Kántorjánosiban laktunk, onnan költöztünk Mátészalkára. Szabolcs-Szatmár megyéről azt kell tudni, hogy itt jelentős cigány népesség él, s hogy az itteni cigányok más dialektusban beszélnek, mint a budapestiek. A férjem például Nyugat-Magyarországról származik, és a lovari nyelvjárást beszéli, de szüleimnek s nekem egy másik dialektus az anyanyelvünk. (...) Még emlékszem, hogy egy úgynevezett putriban laktunk. Az efféle építmény félig földbeásott, egy sátozott fedő, és különböző darabokból van összetoldozva-foltozva. Egy ilyenben laktunk, én, az anyám és az apám. A húgom egy évvel később született, akkor már jobb házuk volt. Az az utca Mátészalkán, ahol még mindig áll a házuk, akkoriban még nem volt ilyen szépen kiépítve, az egész soron egy csomó putri volt. A szomszédságban sok cigány lakott. Közvetlenül mellettünk apám nagybátyja, a másik házban meg a bátyjai. (...)

A mi putrink belül szép tiszta volt, csak egy ágy meg egy kis asztal volt benn, több nem is fért volna el. Az utcánkban laktak magyarok is, de ők rendes házban éltek. Anyám mesélte, hogy jóban volt egy magyar asszonnyal, aki sokszor járt nálunk, mert olyan szép tisztaság volt. (...)

Aztán átköltöztünk egy vályogházba, ahol előtte apám valamelyik bátyja, vagy egy magyar lakhatott, már nem emlékszem pontosan.

Nagyon sokáig laktunk ebben a vályogházban, de aztán amikor általános iskolás lettem, anyám kapott szociális támogatást, amiből egy nagyobb házat tudtunk építeni. Ez amolyan családsegélyezés volt, ami három gyerek miatt járt. A pénz egy részét ajándékba adták, azt nem kellett visszafizetni, a többit meg részletekben kellett letörleszteni. Ezt a támogatást azért az anyámnak adták meg, mert az apám sem írni, sem olvasni nem tud, anyámnak viszont megvan a nyolc általánosa. A vályogházba a nagybátyám családja költözött, mi pedig egy 5x5 méteres szobát építettünk, ami számunkra óriásinak tűnt. (...)

Az első évben, az utolsó padosorban ültünk az iskolában én és az unokafivérem, és senki nem törődött velünk. Sok gond volt, ahogy így most visszaemlékszem. Egyszer a nagynéném elment az osztályfőnökhöz és kieresztette rá a mérgét, hogy miért ülünk mi az utolsó padban, ahonnét nem látjuk a táblát, és egyáltalán, miért hanyagolnak úgy el bennünket, miért nem kezelnek ugyanúgy, mint a magyar gyerekeket. Ha egy harmadik cigánygyerek jött az osztályba, annak is mellénk kellett

ülnie, az utolsó padba, és bántottak is minket. Egyszer az egyik gyerektől megtetvesedett az osztály, és persze mindenki ránk fogta, hogy mi tőlünk kapták a tetveket. Ezek a dolgok nagyon megalázóak voltak. Az első két évben csúfoltak bennünket, hogy „büdös cigányok” meg ilyesmi. Harmadikban aztán kaptunk egy új osztályfőnököt, aki nagyon kedvelt és én is nagyon szerettem őt. Ő volt az egyetlen, aki ugyanúgy kezelte bennünket, mint a többieket. Emlékszem egy esetre, amikor a megint csúfolni kezdtek minket. Sírtam és odamentem hozzá. Már nem emlékszem, pontosan hogy volt, csak azt tudom, hogy a tanárnő elmagyarázta a gyerekeknek, mit is csináltak, nekem meg azt mondta: „Te meg, kislányom, légy büszke rá, hogy cigány vagy!” (...)

Sokszor személyesen is érintett a cigányok elleni előítélet és a diszkrimináció. Gyerekként még sokat sírtam és panaszkodtam a tanárainknak. Egyszerűen igazságtalannak és megalázónak találtam mindezt, s nem értettem, miért kell ennek így lennie. Amit tehetek ellene, az a saját kis közösségemre, a közvetlen környezetemre korlátozódik. Különös, hogy még mindig milyen erősek az előítéletek és hogy az ember lépten-nyomon szembetalálkozik velük. (...)

A cigányok helyzetét illetően nem történt kedvező változás 1989 óta, sőt sokak számára közülünk csak rosszabbodott a helyzet. A korábbi időkről is jobbra csak negatív dolgokat tudnék mesélni. A szociális segítyből például olyan rossz minőségű házak épültek, hogy azokért ma már semmit se lehet kapni. Az, hogy régen nem volt cigánykutatóval foglalkozó tudományos intézet és kisebbségi közösségek sem voltak, nem változtat azon, hogy cigánynak lenni itt és most nem éppen könnyű dolog. (Erika Budapest egyik külső kerületében él, érettségizett, majd szakmát tanult: ötvös.)

MÓNIKA

A beszélgetés alatt az jutott eszembe, hogy ez az interjú csak azok számára lesz érdekes, akiket érdekelnek az emberek. És az az érzésem, hogy az utóbbi időben Magyarországon is egyre inkább kezd elsorvadni a képesség, hogy nyissunk a másik ember felé, hogy odafigyeljünk a másira, hogy foglalkozzunk más emberekkel. Mindenki csak magával törődik, csak magára figyel. Ez évről évre egyre rosszabb lesz, nemcsak itt nálunk, hanem az egész világon, és ez többek között a világ elgépiesedésével függ össze. Nincs elég időnk, mert nem szakítunk elég időt, az embereket nem érdekli a másik ember. Nem hiszem, hogy ez csak Magyarországra jellemző, szerintem valami hasonló zajlik le a világ minden részén. Örülök azoknak, akik ezt a könyvet olvasni fogják, mert ez mégis csak egy kis reménysugár arra, hogy vannak még, akiket érdekel egy másik ember sorsa. (Mónika egy vállalkozás vezető beosztású alkalmazottja, közgazdaságtant tanult.)

Rác Erzsébet fordítása

Margot Wieser Ausztriából, a rendszerváltás évében jött Magyarországra, azóta is itt él. Könyve „Stiller Aufbruch: Frauen in Ungarn erzählen” (Csendesen útra keltek: Magyar nők mesélnek) címmel a bécsi Milena Kiadónál jelent meg 2001-ben. Fenti részleteket ebből a könyvből vettük át.